

3. Лаушник І.Л., Мілянч А.Р. Особливості контактної взаємодії гнучких елементів інструменту очистки із сферичною поверхнею. Вісник Дніпропетр. нац. залізничного транспорту. – Дн-к; 2002. – С.19 -23.

4. Джус В.С., Куліченко А.Я., Мілянч А.Р. Математичне прогнозування технологічних режимів механічної обробки поверхонь цистерн. – Вісник Львів. Ун-ту лісового господарства.- Львів, 2003.- С. 113 – 118.

5. Резников А.Н., Резников Л.Н. Тепловые процессы в технологических системах.-М.: Машиностроение, 1990.-288 с.

УДК 614.84

О.М.Парубок, к.пед.н., А.І.Харчук (Львівський інститут пожежної безпеки МНС України)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРАВИЛАМ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Навчання населення правилам пожежної безпеки та набуття досвіду їх виконання є запорукою запобігання виникненню пожеж та їх ліквідації. Для досягнення цієї мети необхідно удосконалювати процес навчання громадян нашої держави правилам пожежної безпеки з використанням власного досвіду та досвіду зарубіжних країн. В статті висвітлено шляхи удосконалення процесу навчання населення правилам пожежної безпеки.

Постановка проблеми. Людина, її життя та здоров'я є найвищими цінностями суспільства, що зазначено в найвищому законодавчому акті України [1]. Проте з кожним роком виникає все більше факторів, які негативно впливають на життєдіяльність людей.

Серед надзвичайних ситуацій, що виникають в Україні, значне місце займають пожежі, про що свідчить статистика. Так, за 10 місяців 2004 року сталося 37 967 пожеж, у яких загинуло 2 927 осіб, а прямі збитки склали 73 млн. 977 тис. грн. [4].

Особливості стану техногенної безпеки нашої держави зумовили реформування сфери цивільного захисту.[2] Але система запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, якою б вона досконалою не була, не буде ефективною, якщо населення і надалі буде залишатися необізнаним щодо дій у умовах надзвичайних ситуацій.

Аналіз пожеж свідчить, що найчастіше вони виникають і призводять до загибелі в житловому секторі і, в першу чергу, через незнання людьми елементарних правил пожежної безпеки та дій у випадку пожежі. Тому важливе значення в профілактиці пожеж та їх ліквідації має організація та здійснення навчання населення правилам пожежної безпеки, що є пріоритетним напрямком діяльності підрозділів МНС спільно з місцевими органами влади [3].

У всіх країнах світу для пропаганди заходів пожежної безпеки широко використовуються засоби масової інформації, які дають змогу охоплювати велику кількість людей. Однак це не завжди ефективно і не вирішує проблеми. В Україні це ускладнюється ще й зменшенням передплати населенням періодичних видань, а у віддалених районах – періодичним відключенням електроенергії, що не дає можливості постійно приймати програми телебачення та радіомовлення.

Результати соціологічного опитування мешканців Львівської області засвідчили, що навчання населення правилам пожежної безпеки проводиться на не достатньому рівні. У процесі виявлення рівня обізнаності щодо знань правил пожежної безпеки нас передусім цікавив той

багаж знань, яким володіє населення. Серед опитаних нами 1606 респондентів 34,6% зазначили, що навчання за місцем проживання проводиться на низькому рівні або й зовсім відсутнє. Так, на запитання „Чи знаєте Ви правила поведінки з вогнем?“ відповідь „Так“ надало лише 64,6 % респондентів, 30,5% оцінили свої знання як поверхові, 4,9% опитуваних не знають, як себе поводити у випадку виникнення пожежі. Занепокоєння викликає і те питання, що 43,8% опитаних не знає, як користуватись вогнегасником [6]. Отже, метою цього дослідження було виявлення шляхів удосконалення процесу навчання населення правилам пожежної безпеки, покладаючись на вітчизняний та зарубіжний досвід з використанням матеріалів соціологічного опитування.

Аналіз зарубіжних досліджень в напрямку навчання населення правилам пожежної безпеки свідчить про те, що широкого розповсюдження, особливо в країнах Північної Америки, набула розробка та реалізація спеціальних програм навчання населення правилам пожежної безпеки. Наприклад, у США створено спеціальний консорціум, до складу якого входять представники державної пожежної адміністрації, представники інших урядових і суспільних організацій. Діяльність консорціуму спрямована на привертання уваги населення до проблеми зменшення кількості пожеж та загиблих від них у житлових будинках. З цією метою розроблено спеціальну програму "Врятувати життя", яка передбачає, окрім посилення протипожежної пропаганди, обладнання житла пожежними сповіщувачами.

У США, Канаді набуло популярності проведення щорічних тижнів пожежної безпеки, під час яких громадяни ретельно перевіряють своє житло з метою виявлення та усунення можливих причин виникнення пожеж. Активно проводиться також навчання населення правилам пожежної безпеки, поведінки під час пожеж.

У Великобританії накопичено значний досвід діяльності страхових компаній стосовно зменшення кількості пожеж та збитків від них у житловому секторі. Асоціація британських страхових компаній активно працює в галузі профілактики пожеж у житловому секторі, в питанні забезпечення житла первинними засобами пожегогасіння, димовими пожежними сповіщувачами, спринклерними установками, здійснює масштабну роз'яснювально-пропагандистську роботу. Це дає змогу значно зменшити кількість пожеж у будівлях; таких пожеж, згідно із статистикою, виникає близько 50 % від усієї кількості та гине на них 500-700 чол. Приблизно 70 % пожеж у житловому секторі ліквідується без втручання пожежних. Аналогічно організовано роботу для зменшення кількості пожеж у житловому секторі й у Франції, яка за кількістю пожеж та загиблих має високі показники в Європі.

Слід відзначити, що система пожежно-профілактичної роботи, навчання населення правилам пожежної безпеки в більшості країн світу скерована на те, щоб забезпечити найбільшу ефективність збереження життя людей, які належать до груп підвищеного ризику (наркомани, алкоголіки, особи без постійного місця проживання, перестарілі і т. д.). Це дає відповідний результат.

Якщо в США, Канаді, Великобританії питаннями профілактики пожеж, навчання населення правилам пожежної безпеки в основному займається державна пожежна охорона, то в країнах Центральної Європи накопичено значний досвід залучення до цієї роботи добровольців, особливо в Німеччині, Австрії, Швейцарії, Польщі. Так, наприклад, на околиці Ганновера (Німеччина) для добровільної пожежної команди збудовано сучасне депо на 6 виїздів. При депо є три квартири де живуть троє членів команди зі своїми сім'ями, великий клуб, у якому проводяться заходи пропагандистського характеру, навчання населення правилам пожежної безпеки. Члени добровільної пожежної команди ведуть активну індивідуально-роз'яснювальну роботу в житлових будинках, розповсюджують матеріали з протипожежної тематики, збирають добровільні пожертви на утримання пожежної команди.

Великим авторитетом у населення містечка Поясочне Мазовецького воєводства (Польща) користуються члени добровільної пожежної дружини, яка налічує 180 осіб. Всі члени

дружини організовано чергують на двох пожежних автомобілях, мають установлену форму одягу. При депо силами дружини створено духовий оркестр, дитячу музичну школу, плануються і здійснюються конкретні заходи із профілактики пожеж, підвищення обізнаності населення правилам пожежної безпеки [5]. Такий стан справ забезпечує найменшу кількість пожеж у містечку та загиблих на них не тільки у воєводствах, але й у всій Польщі.

З недавнього часу в Польщі, у всіх воєводських управліннях пожежної охорони, введено посаду капеланів, які користуються великим авторитетом не тільки у пожежних, але й у населення воєводств.

Капелани, окрім проведення виховної роботи з особовим складом пожежної охорони воєводств, періодично виступають під час масових заходів з проповідями, доповідями, зверненнями до громадян з питань збереження життя, національних надбань від пожеж.

На актуальність цієї проблеми було особливо наголошено у завершальній частині п'ятої міжнародної конференції „Християнсько-військовий рух та душпастирська опіка військовослужбовців України” що проходила в травні 2004 р. на базі Львівського інституту пожежної безпеки МНС України.

На думку японських спеціалістів, вирішальним фактором зменшення кількості пожеж, людських жертв і матеріальних збитків від них є широка участь громадськості у заходах пожежної безпеки. З цією метою в країні всі будинки, де працює або живе більше, ніж 50 осіб (у деяких випадках 30 осіб), повинні мати керівника для боротьби із пожежами, який проходить спеціальну підготовку. Він відповідає за пожежну безпеку будинку і підготовленість людей, які в ньому знаходяться, повинен мати затверджений у пожежній команді детальний план протипожежного захисту і 2-3 рази на рік обов'язково доповідати керівникам пожежної команди про стан пожежної підготовки мешканців будинку.

Аналіз проблеми:

У вітчизняній практиці зараз, застосовується основна традиційна форма організації та проведення навчання населення правилам пожежної безпеки, яка складається із трьох етапів навчання [7].

Перший етап – організаційний, який включає в себе такі заходи:

1. Аналіз пожеж, які виникли в житловому секторі.
2. Складання таблиць аналізу пожеж:
 - за місцем (місто, сільський населений пункт);
 - за сезонністю (літо, осінь, зима, весна);
 - за часом виникнення (день, ніч);
 - за місцем виникнення (горіщне приміщення, підвал, кухня, квартира і т. п.);
 - за особами, які винні в скоєнні пожежі (діти, домогосподарки і т. п.);
 - за причинами виникнення пожежі (необережне поводження з вогнем, дитячі пустощі, підпали і т. п.).

Такий аналіз дає можливість знайти небезпечні місця, а також вказати місце, з якого в першу чергу необхідно почати навчання.

3. Складання розгорнутого плану навчання населення.

В організаційний етап включаються і такі заходи, як інформація місцевих органів влади про протипожежний стан в житловому секторі з висновками про необхідність і важливість проведення масового навчання населення, підготовка і прийняття рішення держадміністрації з цього питання.

Весь район або місто розбивається на ділянки, за якими закріплюються інструктори і організатори, а також виділяються приміщення для проведення навчання населення.

Другий етап – підготовчий. Він починається проведенням методичного семінару з інструкторами та організаторами навчання.

Особи, які навчають населення на семінарі, повинні бути ознайомлені з методикою навчання.

Навчальні групи комплектуються відносно архітектурної забудови населених пунктів (малоповерхові або багатоповерхові, будинки підвищеної поверховості) і. т. п.

Третій етап – безпосереднє навчання.

При проведенні третього етапу найкращою формою навчання вважається навчання в складі однієї-двох сімей.

Враховуючи аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень, можна сказати, що зараз є мало наукових публікацій, які розкривали б систему підготовки населення щодо знань правил пожежної безпеки.

Недостатнє вивчення цього питання педагогічною наукою дозволяє констатувати, що сучасне навчання населення правилам пожежної безпеки не задовольняє належною мірою потребу, пов'язану з підготовкою населення до дій у надзвичайних ситуаціях. Інструктори та організатори навчання нерідко змушені самотужки заповнювати прогалини в своїй підготовці, щоб реалізувати завдання навчання населення правилам пожежної безпеки у процесі своєї навчально діяльності.

Незважаючи на накопичений значний досвід навчання, така форма недостатньо ефективна, існує певний формалізм і глобальність, які заважають досягненню успіху.

Отже, згідно з проведеними дослідженнями видно, що рівень обізнаності населення щодо правил пожежної безпеки і дотримання їх у побуті бажає бути кращим. Нинішня система навчання населення правилам пожежної безпеки потребує вдосконалення.

Враховуючи позитивний вітчизняний досвід та досвід зарубіжних країн у проведенні навчання населення правилам пожежної безпеки, необхідно було б продовжити роботу над такими питаннями:

1. Розробка тематики навчання населення правилам пожежної безпеки з застосуванням активних методів навчання;
2. Використання новітніх інтерактивних технологій навчання ;
3. Розробка на протипожежну тематику рекламних роликів для трансляції по телебаченню;
4. Розробка радіобесід на протипожежну тематику.

У цьому аспекті, враховуючи оперативну обстановку, яка складається, та особливості територій країни, слід вибірково підходити до організації навчання в різних регіонах.

Зважаючи на значну релігійність населення Західної України, важливе значення в питанні навчання населення правилам пожежної безпеки має залучення до цієї роботи представників релігійних конфесій, священнослужителів. Це дає, як правило, позитивний результат.

Нинішня система навчання населення правилам пожежної безпеки в побуті не повною мірою задовольняє вимоги сьогодення і не забезпечує достатній рівень обізнаності щодо правил пожежної безпеки через такі причини:

- відсутня ефективна система протипожежної пропаганди стосовно окремих соціальних груп підвищеного ризику (алкоголіки, наркомани, „бомжі” та ін.)
- погана інформованість сільського населення щодо методики гасіння пожеж, їх попередження через зменшення передплати на періодичні видання, неможливість переглядати програми телебачення та радіомовлення внаслідок відключень електроенергії.
- недостатня підготовленість осіб, які беруть участь у навчанні населення, не мають достатньої педагогічної та спеціальної підготовки з питань пожежної безпеки.
- добровільні пожежні товариства недостатньою мірою беруть участь у проведенні навчання, як того вимагає статут товариства.
- практично відсутні цікаві тематичні телевідеофільми, які б ознайомлювали населення з правилами пожежної безпеки, поведінкою при виникненні надзвичайних ситуацій (як, наприклад, при виклику „911” у США).
- обмежена кількість якісних матеріалів видавничо-поліграфічної продукції з питань пожежної безпеки, які б використовувались у навчанні.

- відсутнє відповідальне ставлення деяких місцевих органів влади, відомств, громадських організацій до питань пожежної безпеки та підвищення рівня обізнаності населення з правилами пожежної безпеки.

- несформована належною мірою позитивна громадська думка та висока державна свідомість громадян стосовно важливості дотримання вимог пожежної безпеки та обізнаності з цих питань.

Шляхи вирішення проблеми. На основі викладеного вище, враховуючи позитивний досвід зарубіжних країн щодо зменшення кількості пожеж та загиблих на них в житловому секторі та з метою підвищення ефективності системи навчання населення правилам пожежної безпеки в побуті, на нашу думку, необхідно:

1. Здійснювати підготовку осіб, які проводитимуть навчання населення правилам пожежної безпеки, на базі пожежно-технічних навчальних закладів та учбових центрів (пунктів) ГУ (У) МНС України.

2. Розробити навчальні програми безпосередньо для навчання населення правилам пожежної безпеки в побуті.

3. Розробити разом з представниками релігійних конфесій програми для навчання населення правилам пожежної безпеки в культових закладах.

4. Підготувати методичні посібники для навчання населення основам пожежної безпеки.

5. Запровадити через житлово-експлуатаційні організації в багатоповерхових житлових будинках практику виборів на добровільних засадах авторитетних осіб, які б відповідали за протипожежний стан будівлі, а також рівень обізнаності жителів з правилами пожежної безпеки. Забезпечити проведення конкурсів, змагань на звання кращого будинку щодо протипожежної безпеки.

Висновки. Отримані в ході аналізу опитувань дані дозволяють стверджувати, що характер розвитку пізнавальної активності у вивченні населенням правил пожежної безпеки залежить великою мірою від методик і технологій навчання.

Таким чином, набуття населенням знань правил пожежної безпеки може бути забезпечене лише тоді, коли воно буде систематично залучатись у послідовно-активний та пізнавально-творчий навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. 28 червня 1996 р. Львів-Київ. 2004р.
2. Закон України „Про правові засади цивільного захисту” від 24 червня 2004 р.
3. Цивільний захист сільських місцевостей. Методичний посібник на допомогу керівникам сільських і селищних рад. Коломия-2003р.
4. Довідка МНС України про стан з пожежами в Україні за 10 місяців 2004 року.
5. Pozarnik / Stowarzyszenie pozarnikow polskich.-2004.-№4.
6. Матеріали дослідження з питань ефективності навчання населення правилам пожежної безпеки у побуті та на виробництві. Львів-2004р.
7. Журнал „Пожежна безпека” 2004 р № 6,7,8,9,11,12. 2004 р. Видавець - Науково-виробниче підприємство „Спецпожсервіс”.
8. Настанова з організації роботи органів державного пожежного нагляду (Наказ МВС України № 28 від 15.01.2001р.).